

BIRN Srbija

*Četvrti medijski monitoring:
izveštavanje o usvajanju republičkog
budžeta za 2012. godinu*

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	4
3. ŠTAMPA.....	5
3.1. Tema usvajanja budžeta nastavlja da bude važan deo medijske agende.....	5
3.2. Nepotpuni tekstovi najbrojniji	6
3.3. Ne postoje promene u tipu žanra	9
3.4. Potrošnja budžetskih sredstava je ubedljivo najzastupljenija tema	10
3.5. Noviteti kada je reč o izvorima	11
3.6. Različiti uređivački pristupi	13
4. TELEVIZIJA	15
4.1. Najintenzivnije izveštavanje dan uoči usvajanja budžeta	15
4.2. Dvostruko uvećano vreme posvećeno temi	16
4.3. Izveštaj je dominantan oblik novinarskog izveštavanja	18
4.4. Izjave su najzastupljenija slika u prilogu o budžetu	19
4.5. Najzastupljenija tema: Potrošnja budžetskih sredstava	21
5. PREPORUKE.....	24

1. UVOD

Po već ustaljenoj praksi, republički budžet za 2012. godinu usvojen je 29. decembra, poslednjeg radnog dana Skupštine Srbije. Prema ocenama većine analitičara, ovaj budžet biće „kratkog daha“, jer se očekuje njegov rebalans odmah nakon izbora koji će se održati najverovatnije početkom maja.

S druge strane, očekuje se da budžet za 2012. održi makroekonomsku stabilnost zemlje, na udaru drugog talasa ekonomske krize, koja se preliva iz evro zone. Sve veća nezaposlenost, porast javnog duga i pad životnog standarda karakterišu opštu makroekonomsku situaciju u zemlji.

Predstavljajući nacrt budžeta, premijer i ministar finansija, Mirko Cvetković, rekao je da je u dokument „ugrađena socijalna odgovornost, ali i elementi reformskih procesa“. On je podsetio da se predlog budžeta pripremao u uslovima usporenog privrednog rasta i krize u evrozoni.

Predlog budžeta za 2012. predviđa prihode od 750 milijardi dinara, rashode od 890 milijardi i deficit, koji će biti najvećim delom finansiran iz kredita, od oko 140 milijardi.

Opozicija, s druge strane, naziva budžet „razornim, a ne razvojnim“, te smatra „da će rezultat primene budžeta biti porast javnog duga i ubacivanje velikih sredstava u javna preduzeća, a da će ceh za to biti ispostavljen narednoj vladi“.

Prvi put za prethodne četiri godine, od kada se radi monitoring medijskog izveštavanja, budžet je dobio sigurnu podršku i glatko prošao usvajanje u Skupštini. Vojvođanske stranke, koje su tradicionalno glasale protiv predloga budžeta, ovaj put su se izjasnile da će podržati budžet „s obzirom da nema primedbe na strukturu budžetskih sredstava predviđenih za Vojvodinu“.

U tada već prazničnom raspoloženju, malo medijske pažnje dobio je izveštaj Državnog revizora, kolji je javnosti predstavljen 30. decembra i u kom su konstatovane brojne nepravilnosti zbog kojih je ova institucija do sada podnela 18 zahteva za prekršajni postupak i tri krivične prijave. U toku kontrole 47 subjekata koje dobijaju i troše novac iz budžeta, nepravilnosti su utvrđene u popisu imovine budžetskih korisnika, javnim nabavkama, isplatama zarada, isplatama po ugovoru o delu, uplati poreza i doprinosa, kao i troškovima za reprezentaciju.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ovaj, četvrti monitoring izveštaj, nastao u toku implementacije projekta „Oko javnih finansija“, ima za cilj da oceni kvalitet medijskog izveštavanja o usvajanju republičkog budžeta.

Osnovni metod je analiza sadržaja, a metodološka matrica razvijena na početku projekta, zadržana je i u ovom izveštaju. Ovakav pristup nam omogućava komparativno poređenje i mapiranje trendova u izveštavanju.

Osnovne odlike izveštavanja koje se analiziraju su:

- prisustvo teme u javnoj debati, njeno mesto i važnost
- interpretativni okviri u koje je tema smeštena,
- glavne teme i ključni nosioci medijske agende, kao i
- kvalitet novinarske obrade.

Analiza je obuhvatila period od 19.12.2011. do 01.01.2012., period u kom je trajala najživlja javna debata o predlogu budžeta. Analizom su obuhvaćene glavne informativne emisije najvažnijih TV stanica sa nacionalnom frekvencom (RTS1, Pink, B92, Prva TV), kao i na najuticajnije dnevne novine (Blic, Večernje Novosti, Politika, Press).

Osnovna jedinica analize je svaki tekst i deo većeg teksta (antrfilei, pisma čitalaca, delovi većeg teksta ili priloga), kao i televizijski prilog, koji se svojom temom na direktan i nedvosmislen način doticao bužeta, i koji je bio jasno prepoznatljiv kao logička celina.

3. ŠTAMPA

Kao i prethodnih godina, medijskim monitoringom obuhvaćena su četiri visokotiražna dnevna lista – Politika, Večernje novosti, Blic i Press, u periodu od 19.12.2011. do 01.01.2012. Četiri odabrane dnevne novine predstavljaju adekvatan uzorak za istraživanje, ne samo što imaju veliki uticaj na publiku, već ih takođe karakterišu različite uređivačke koncepcije.

3.1. Tema usvajanja budžeta nastavlja da bude važan deo medijske agende

U posmatranom periodu, koji je obuhvatio dve nedelje, u navedena četiri lista objavljeno je ukupno 107 tekstova koji su se na različite načine bavili temom usvajanja republičkog budžeta. Sudeći prema dinamici objavljivanja tekstova, težište debate pomeren je na nedelju pre samog usvajanja, a neposredno nakon što je Vlada usvojila predlog, podudarajući se tako sa periodom intenzivne javne rasprave o budžetu. Od 107 tekstova, više od polovine (68) je objavljeno u nedelji od 19. do 25. decembra, dok je ostalih 39 bilo objavljeno u periodu od 26. decembra do 31.12.2011. godine.

Podaci iz tabele ispod pokazuju da su tri od četiri lista objavili daleko manji broj tekstova u nedelji u kojoj je bilo glasanje o budžetu nego u nedelji koja joj je prethodila. Blic se jedini više bavio budžetom u nedelji njegovog usvajanja nego u nedelji koja je prethodila, sa više 25% objavljenih tekstova. Takođe, karakteristično je da su Večernje novosti imale skoro četiri puta više tekstova u nedelji koja je prethodila usvajanju, dok su i Politika i Press pokazale taj isti trend u izveštavanju, ali sa manjim razlikama u broju objavljenih tekstova po nedelji posmatranja.

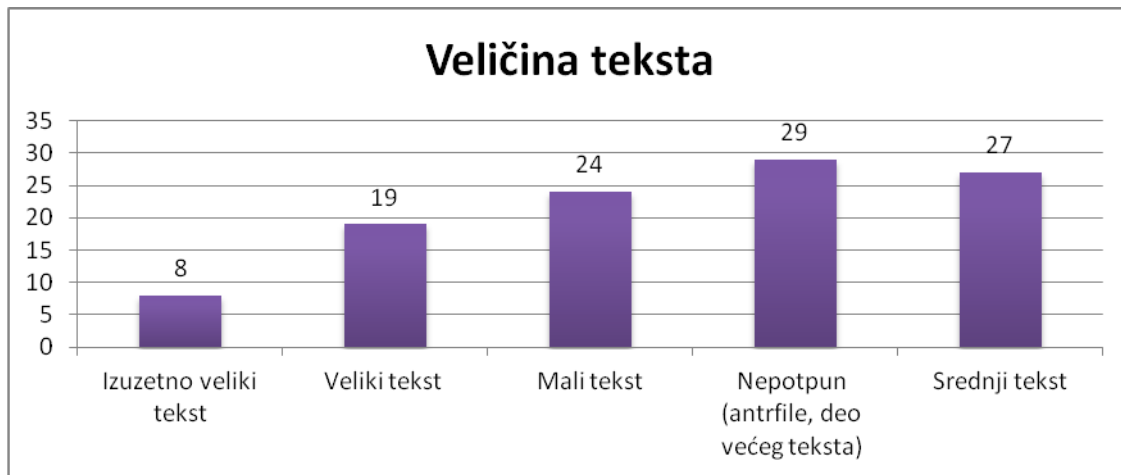
U odnosu na prošlu godinu postoje određene važne promene u tretiranju ove teme – posmatrajući broj objavljenih tekstova ovogodišnje istraživanje je pokazalo da je list Blic objavio skoro duplo manje tekstova nego prethodne godine, što govori da te novine više pažnje poklanja toj temi kada je ona praćena neizvesnošću i političkim razmiricama. U izveštavanju Večernjih novosti postoji kontinuitet i zanemarljiva je razlika u broju objavljenih tekstova u odnosu na prethodnu godinu (dva manje nego prethodne), dok list Politika ozbiljno povećava interesovanje za ovu temu što pokazuje skoro duplo veći broj objavljenih tekstova ove godine. Slična situacija je i sa Press-om koji ima za jednu trećinu više tekstova nego prethodne godine. Ovogodišnja analiza pokazuje da je list Blic objavio najmanji broj tekstova, dok Novosti u tom smislu i dalje imaju lidersku poziciju koju je list Politika ozbiljno ugrozila (Politika ima objavljen samo jedan tekst manje).

Novine	Broj tekstova (19.12 - 25.12.2011.)	Broj tekstova (26.12. - 31.12.2011.)	Ukupno
Blic	7	11	18
Večernje novosti	27	7	34
Politika	20	13	33
Press	14	8	22
Total	68	39	107

3.2. Nepotpuni tekstovi najbrojniji

Sam broj tekstova ne daje potpunu sliku o plasmanu tekstova u odabranoj dnevnoj štampi. Kakvo je pozicioniranje ove teme govori i podatak o tome koliki su prostor novine ostavile za obradu teme. I ove godine je nastavljen trend rasta broja velikih tekstova, čak četvrtinu tekstova čine tekstovi koji zauzimaju celu jednu stranu i preko toga. Takvim plasiranjem teme, vizuelizacijom (oivčavanjem teksta crvenom bojom kao što to čine Večernje novosti) upečatljivim naslovima, velikim ilustracijama, grafikonima i tabelama se daje na važnosti teme. U izveštavanju o budžetu za 2012. se primećuje i jedna novina, a to je porast broja nepotpunih tekstova kojih ukupno ima najviše.

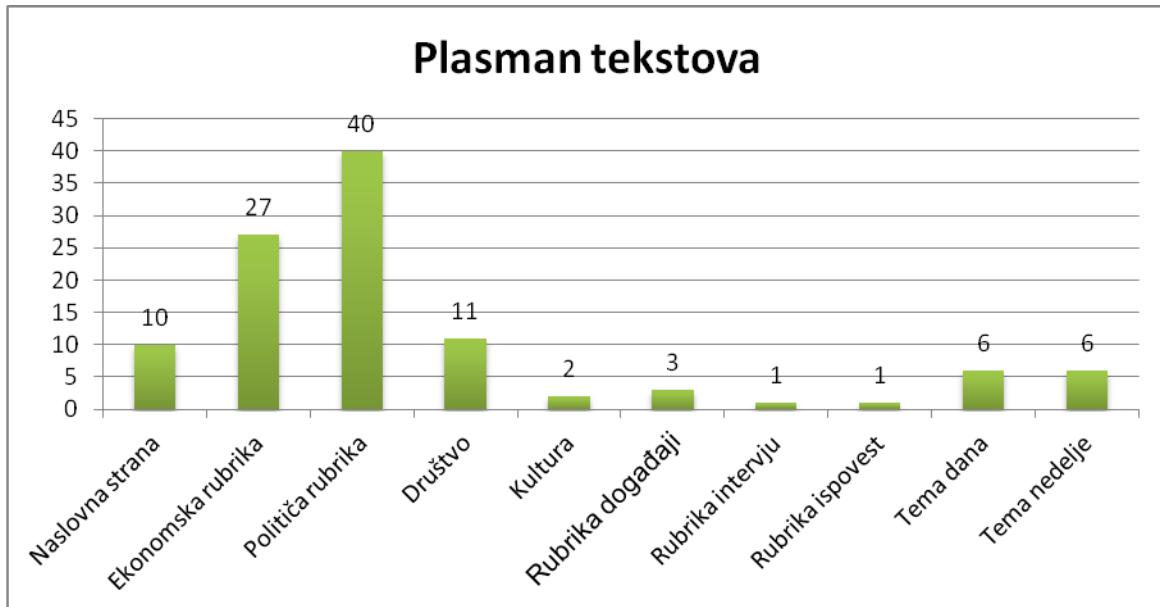
Ovaj podatak pokazuje da se tema budžeta pojavljivala kroz antrfilee i kao deo nekog većeg teksta, kao npr. tekst u Novostima „Izbori su pitanje dana“, veliki intervju sa Slavicom Đukić Dejanović, koji počinje pričom o budžetu, njegovom usvajanju, podršci za njegovo usvajanje, a zatim se odnosi na izbore i kosovski problem. Iako su brojčano najprisutniji nepotpuni tekstovi, to ne govori o lošoj novinarskoj obradi teme, nego o njenom smeštanju u druge aspekte političke i ekonomske situacije u zemlji. Novinarska praksa o izveštavanju o budžetu za 2012. je pokazala da je tema bila dobro pokrivena i potrebom brojnih velikih tekstova koji su posebno karakteristični za list Politika i Večernje novosti.

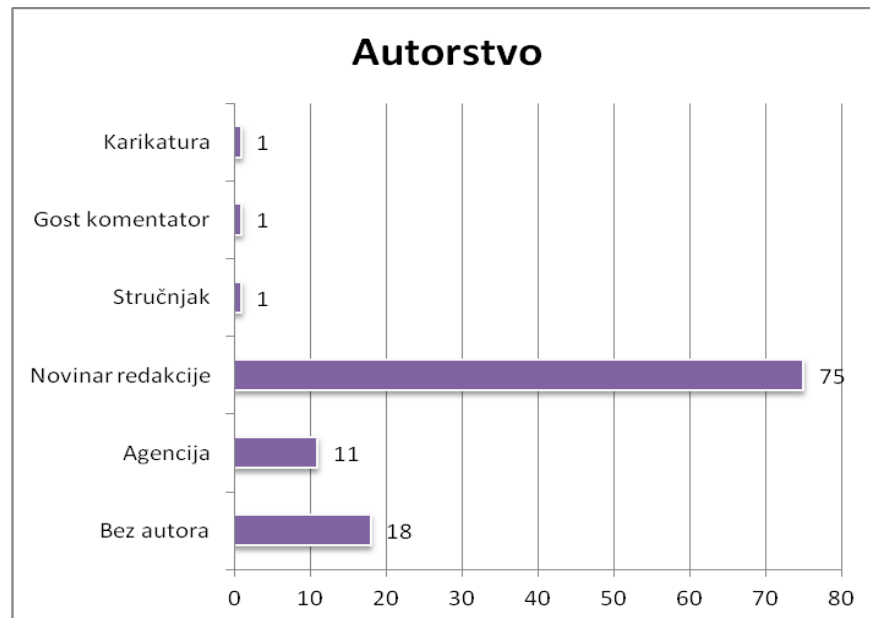
Kao što je već pomenuto, veliki tekstovi su obogaćeni različitim tehnikama prezentacije čime su novinari pokazali interesovanje da čitaocima detaljnije predstave ovu temu. Kako je budžetska potrošnja dominantna tema, rashodi su se u velikoj meri prikazivali tabelarno i grafikonski. Zapažena je i upotreba fotografija koje sa infografikama (tabelama i grafikonima, statističkim podacima) čine prelom zanimljivijim i prijemčivim za čitaoce.

Ilustracija	Broj tekstova
Bez ilustracije	40
Fotografija izvora	21
Fotografija događaja	13
Grafikon	13
Ilustracija teme	19
Karikatura	1
Ostalo (mapa...)	2

Plasman tekstova po rubrikama je važan pokazatelj pozicioniranja i važnosti teme o kojoj se izveštava. Tekstovi postavljeni na prvim stranama novina su tu da bi privukli pažnju čitalaca. Tema budžeta za 2012. je po pravilu zauzimala najatraktivnije strane, pre svega, najveći deo tekstova je objavljen u političkoj rubrici, kao i ekonomskoj, dok je i određeni deo tekstova bio u rubrici Tema dana i Tema nedelje što govori o tome da su novine temu tretirale kao bitnu smestivši je u sam vrh novinske agende tog dana.

Izveštavanje štampanih medija o budžetu za 2012. pokazuje da je, kada je reč o autorstvu, pozitivan trend od prošle godine nastavljen. Ubedljivo najveći broj tekstova su potpisali novinari redakcija, što govori o tome da je još jedan korak napred učinjen kada je reč o novinarskom angažmanu što potvrđuje i podatak da je dosta tekstova bilo inicirano od strane redakcije.

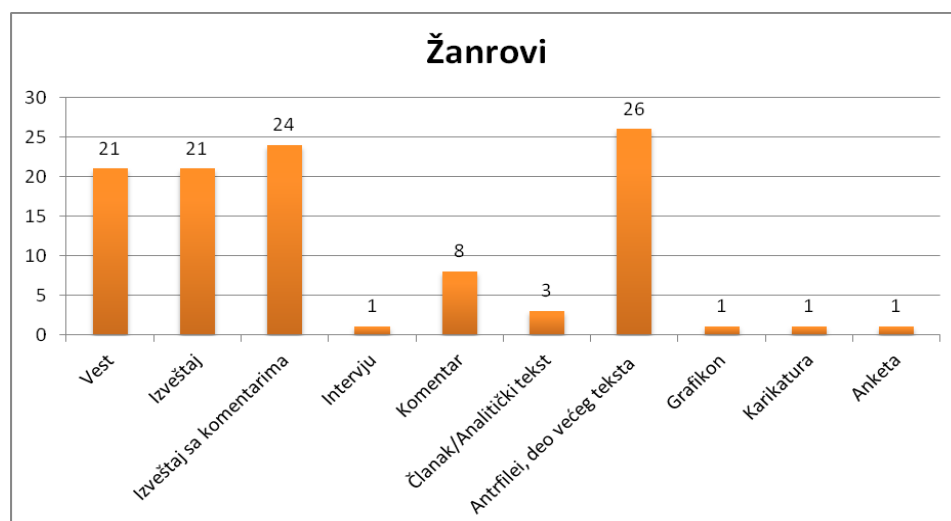

3.3. Ne postoje promene u tipu žanra

Ono što je obeležilo četiri godine istraživanja jeste da se medijskim monitoringom utvrde novinarske prakse kada je reč o izveštavanju o javnim finansijama. Smatrajući da je tema budžeta izuzetno važna, da su svi aspekti ovog pitanja značajni za publiku, posebna pažnja se posvećuje analizi žanrova tekstova koji govore o budžetu. U dosadašnjim istraživanjima smo komparativno posmatrali upotrebu žanrova u štampanim medijima kada smo uočili da određene razlike postoje. Prve dve godine je obeležio pad analitičnosti, dok je prošla godina popravila rezultat kada je došlo do povećanja broja analitičkih tekstova (tematskih prikaza) i komentara.

Novinari su se okrenuli analitici i zahtevnijem predstavljanju različitih aspekata navedene teme. Izveštavanje o budžetu za 2012. se, posmatrajući žanrove, nije bitno promenilo u odnosu na prošlu godinu. Trend rasta analitičkog novinarstva je i dalje primetan i s tim u vezi posebno treba pomenuti list Politiku koji je ove godine najviše insistirao na kvalitetnoj obradi teme i analitičkom pristupu. Novosti u kontinuitetu drže do svojih sada već tradicionalnih pristupa u načinu obrade ove teme stavljajući je uvek u fokus dnevnih dešavanja uz pristojan novinarski angažman.

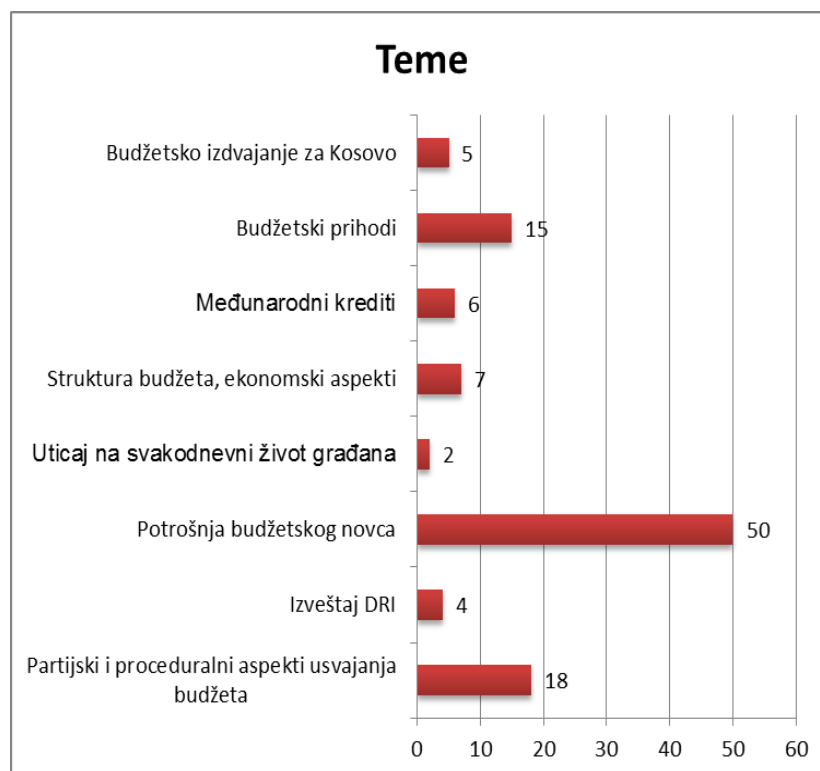
Faktografski žanrovi su i dalje najzastupljeniji, što i ne čudi, jer je u izveštavanju bilo dosta proceduralnih informacija. Kako usvajanje budžeta za 2012. nije bilo sporno pitanje novinari su čitaocima pružali osnovne informacije, po prvi put se budžet posmatrao onako kako treba, kroz ono šta on nudi kao rešenja, šta i koliko se kome raspoređuje. Obradi teme se nije pristupalo kroz izveštavanje o političkim aspektima i razmircama političkih aktera što je malo i iznenađujuće jer je u pitanju godina u kojoj će se održati novi parlamentarni izbori.

3.4. Potrošnja budžetskih sredstava je ubedljivo najzastupljenija tema

Glavno obeležje izveštavanja o budžetu za 2012. godinu je novinarska fokusiranost na ekonomske aspekte i to pre svega na rashode. Time kako će se trošiti novac iz državne kase se bavi skoro polovina od svih tekstova i izgleda da je postojala neka vrsta konsenzusa među urednicima i novinarima da je za Srbiju to najrelevantnije budžetsko pitanje. Sve analizirane novine su izveštavale o tome, čak 43 teksta te vrste su pisali članovi redakcije, a 30 su oni i inicirali.

Razlog za ovoliku novinarsku zainteresovanost verovatno treba tražiti u ekonomskim događajima koji su obeležili proteklu godinu. Prezaduženost i nerealno velika potrošnja koje su dovele Grčku, Portugaliju, Italiju do krize koja je uzdramala Evropsku uniju su logično nametnuli pitanje da li postoji sličnost između naše i pomenutih zemalja. U isto vreme su se sa svih strana čule i izjave da nas posle prvog, očekuje i drugi talas ekonomske krize. Zbog toga su, više nego u prethodnim godinama, novinari stavili pod lupu na šta se sve troši novac. Po prvi put od kada se radi ova analiza je pokrenuta i tema o potrošnji sredstava za Kosovo koja je razmatrana, pre svega u svetlu zloupotreba i nedostatka kontrole nad tim novcem.

Prihodi su, u odnosu na rashode, dobili značajno manju pažnju, ali su u kontinuitetu prisutni kao deo medijske angende u periodu oko usvajanja budžeta. Isto se može reći i za analizu strukture budžeta i veze između njega i drugih ekonomskih pokazatelja.

Po prvi put u protekle četiri godine fiskalna pitanja dobijaju značajno više pažnje od političkih razmirica. Pošto je vladajuća koalicija imala potrebnu većinu i nije bilo neizvesnosti da li će budžet biti usvojen, novinari su o političkim i proceduralnim aspektima pisali značajno manje nego prethodnih godina. Svega 10 tekstova sa odnosi na politički obojene ocene budžeta, što je drastičan pad u odnosu na prethodne godine. Klasičnog međupartijskog trvenja skoro da nije bilo, jer se znalo da su „Mađari obezbedili većinu za budžet“ (Press, 24.12.2011.), tako da su mediji samo preneli očekivane kritike opozicije da je „Budžet razorni, a ne razvojni“ (Blic i Politika, 19.12.2011.).

Na marginama izveštavanja se konstantno nalazi „*uticaj budžeta na svakodnevni život građana*“, što je veliki redakcijski propust, jer je to sigurno jedna od čitaocima najrazumljivijih i najvažnijih tema.

3.5. Noviteti kada je reč o izvorima

Ove godine se u izveštavanju desila velika promena kada je reč o izvorima na koje se novinari oslanjaju. Po prvi put su najbrojniji oni tekstovi koji su bazirani na javno dostupnim podacima, u ovom slučaju na samom predlogu budžeta.

Dve institucionalne promene su se odrazile na izveštavanje – za razliku od prethodnih godina sada je premijer ujedno i ministar finansija, i postoji novo državno telo – Fiskalni savet.

Vlada je ove godine bila značajno medijski tiša. Mirko Cvetković, predstavnici Ministarstva finansija i Vlade u celini su se kao izvori pojavili značajno ređe nego prethodnih godina (prošle godine 36 naspram ovogodišnjih 14). Zanimljivo je da su u analiziranom uzorku prisutni manje nego eksperti, no činjenica je da je razlog za to pisanje lista Politika čiji su novinari intenzivnije konsultovali eksperte što je dovelo do njihove veće vidljivosti.

Mediji su pratili rad Fiskalnog saveta koji je kao pojedinačna institucija najprisutniji u ukupnom izveštavanju u štampi. S obzirom na njihovu ulogu da „unaprede kulturu fiskalne odgovornosti nezavisnom analizom fiskalne politike i podsticanjem stručnih rasprava o fiskalnoj politici“ za očekivati je da budu medijski vidljivi i da se uspostave kao važan i relevantan izvor o ovoj temi. Njihova zastupljenost nije ista u svim novinama i uočljiva je

relacija između 'ozbiljnih' novina i navođenja izjava članova Fiskalnog saveta (od deset izvora, četiri su u Večernjim novostima, a pet u Politici, dok Blic nema ni jedan).

Dominacija ekonomskih tema se odražava i na izbor izvora, mada su i dalje mišljenja predstavnika političkih partija kontinuirano prisutna.

Trud koji su novinari uložili da što opsežnije istraže svoju temu pokazuje i broj izvora koje su konsultovali prilikom pisanja teksta. Dve trećine tekstova je nastalo na osnovu samo jednog izvora (71 od 107), a među ostalima je skoro jednak udeo onih koji su imali 2 ili 3 i više izvora (17 ima dva izvora, a 19 tri ili više).

Izvor	Broj tekstova
Mirko Cvetković, premijer i ministar finansja	8
Ministarstvo finansija	5
Vlada Srbije	1
Eskperti	15
Civilni sektor	7
Predstavnici Skupštine Srbije	8
Ostala ministarstva	14
Predstavnici MMF	3
Predstavnici državnih institucija	18
Javno dostupni podaci	32
DRI	3
Predstavnici partija	29
Privredni subjekti	6
Članovi Fiskalnog saveta	10
Ostali	8

Ukupan broj izvora veći je od ukupnog broja tekstova, jer pojedini tekstovi imaju dva i više izvora

3.6. Različiti uređivački pristupi

Blic je ove godine temu tretirao sa manje pažnje nego što je to bio slučaj do sada što nam pokazuje duplo manji broj objavljenih tekstova nego prethodne godine. Osim čisto faktografskih podataka o proceduralnim aspektima budžeta, koji karakterišu izveštavanje ovog lista, primetan je veći broj komentara novinara i javnih ličnosti o kontroli trošenja budžetskih sredstava, o tome kako će se puniti državna kasa zamrzavanjem plata i penzija, povećanjem pdv-a itd.

Večernje novosti pokazuju drugačiji pristup u obradi ove teme, već sam broj tekstova govori o tome kako ovaj list tretira temu fiskalne politike smestajući je na glavne strane. Novosti su, kao i prošle godine imale najveći broj objavljenih tekstova, a 25.12. čak je i objavljen tekst u rubrici tema nedelje „Srpski budžet narodna kuhinja!“ koji na skoro dve strane lista analizira temu budžeta za 2012. kroz ekonomsku prizmu sa akcentom na trošenje i raspodelu budžetskih sredstava.

U prelomu tekstovi su vizuelno uočljivi, često i grafički izdvojeni posebnom bojom, naglašavajući njihov značaj, obavezno obogaćeni i fotografijama sa mesta događaja kao i tabelarnim prikazivanjem cifara prihoda i rashoda i različitih grafikona i drugih ilustracija na temu. Takođe, Novosti neguju i žanr karikature kojom su na slikovit način prikazali kako izgleda državna kasa (prazna).

Karakteristično za Press je da budžetu kao temi pristupa na dva različita načina. Ili se bave zloupotrebama i bizarnostima i onda opsežno izveštavaju o tom fenomenu, ili se u kraćim tekstovima osvrću na proceduralne aspekte i osnovne ekonomske parametre.

Primer za prvo je priča o zloupotrebi budžetskog novca namenjenog Kosovu („Istražiti ko se ovajdio od Kosova“, „Za Srbe na Kosovu za 12 godina otišle 6,2 milijarde evra. Gde su te pare?“) koja se sa stranica tabloida prenela i u tzv. ozbiljne novine (Politika je obrađivala tu temu nekoliko dana kasnije). S druge strane, budžet je šturo tretiran kao samo jedna od tema u okviru nečije izjave, kroz kratke vesti je praćena budžetka procedura, ili su neki brojevi korišćeni za kratku formu na ekonomskoj strani, na primer „1,5 milijardi evra namenjeno je za kapitalne projekte u budžetu za 2012“.

Politika je ovu temu tretirala kao veoma značajnu (od 36 tekstova 8 ima najavu ili počinje na naslovnoj strani, 14 tekstova je izuzetno veliko ili veliko, a 28 ih je nastalo u toj redakciji). Budžet je bio obrađivan i u udarnim rubrikama kao što su Tema dana, Srbija razgovara. Novinari se u analitičkim tekstovima oslanjaju na mišljenje članova Fiskalnog saveta i eksperata iz drugih institucija.

Manje prisustvo Vlade kao izvora, verovatno kao posledicu ima i to što kroz naslove provejava kritičko-pesimistički ton (Teško finansiranje budžetskog deficita, Fiskalni savet trezni vladu, Napregnuta kasa, Deda Mraz praznih šaka stiže u Srbiju, Strah od dužničke krize). Tekstovi su vizuelno uočljivi, jer se upotrebljavaju fotografije, grafikoni, ilustracije (samo vesti nemaju vizuelni element). Budžet je tretiran kao pre svega ekonomsko pitanje čak i kad se o njemu pisalo na stranama kulture (što je neuobičajeno za ovu temu) kada je praćena inicijativa „Dajte bar 2% za kulturu“.

4. TELEVIZIJA

U okviru istraživanja su, kao i prethodnih godina, analizirane centralne informativne emisije četiri nacionalne televizije: Javnog servisa odnosno Prvi program RTSa i tri komercijalna emitera B92, Prva TV i televizija Pink. Imajući u vidu da je Ovogodišnji uzorak je, kao i prošlogodišnji, obuhvatao vremenski period od dve nedelje, što nam omogućava da dobijene rezultate poredimo sa prethodnim.

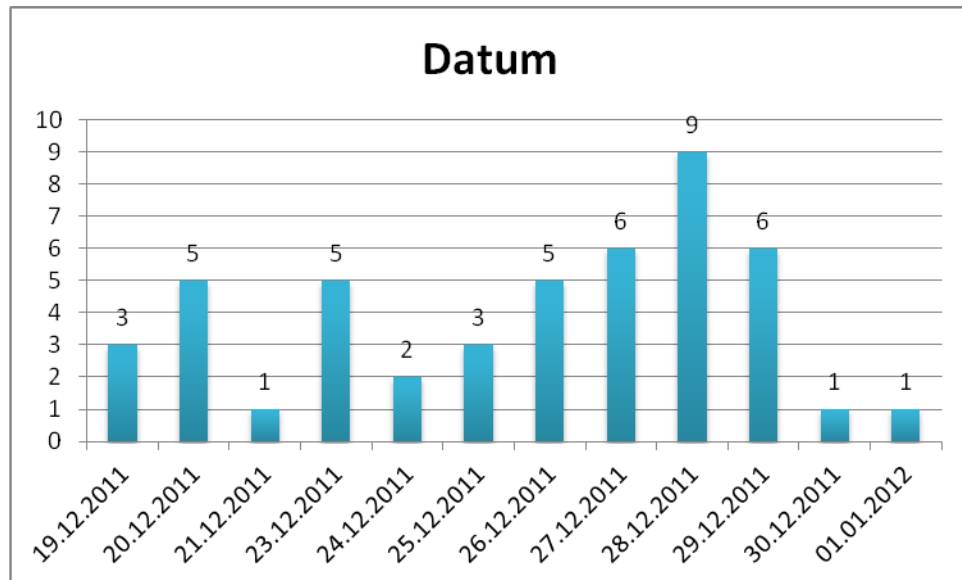
4.1. Najintenzivnije izveštavanje dan uoči usvajanja budžeta

Javna pažnja raspoređena je ujednačeno po važnim datumima, među kojima je i dan kada je predlog budžeta stigao u Skupštinu na javnu raspravu. Zatim, 23. decembar kada su građani mogli da čuju mišljenja monetarnih stručnjaka o ozbiljnoj, ali ne i alarmantnoj, budžetskoj situaciji. Tema javnog duga u vrednosti od 45 odsto bruto nacionalnog dohotka (BND) našla se na informativnoj agendi svih emitera. Takođe, sve televizije su 26. decembra prenele ekspozije premijera Mirka Cvetkovića iz Skupštine, kao i kritike upućene Vladi od strane predstavnika političkih partija.

Dan usvajanja budžeta je bio jednako tretiran, kao prethodno pomenuti datumi, a nije kao ranijih godina izazvao najintenzivnije izveštavanje u centralnim, dnevno-informativnim emisijama. To se može objasniti činjenicom da je po prvi put u četiri godine monitoringa usvajanje budžeta bilo sasvim izvesno.

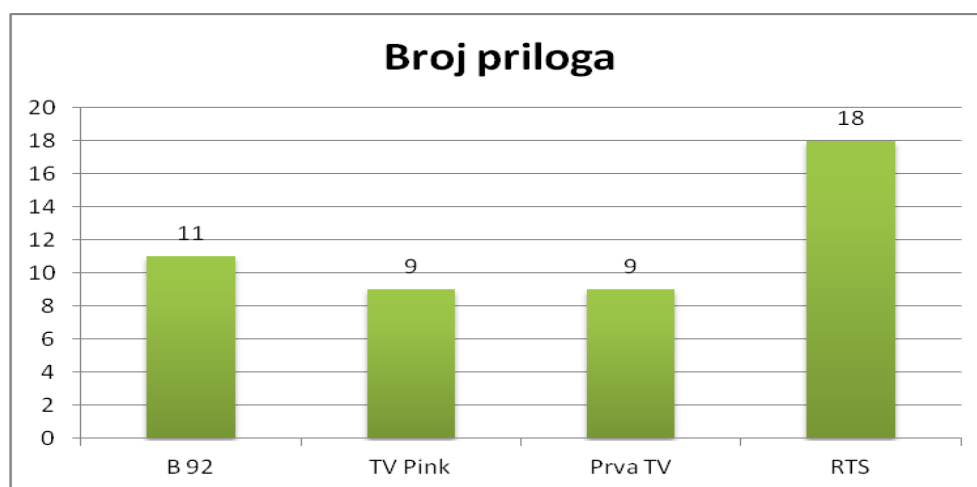
Sve partije vladajuće koalicije su se izjasnile pozitivno o ovom značajnom i obimnom ekonomskom dokumentu, za razliku od svih prethodnih godina, kada je sam čin glasanja bio intenzivno medijski praćen, zbog neizvesnosti samog usvajanja. Upravo je ove godine zbog manje „napetog“ glasanja, na *dan uoči usvajanja republičkog budžeta* primetan najveći broj emitovanih priloga.

Ovaj rezultat je logičan, imajući u vidu da je to poslednja prilika da mediji, kao i političari prodiskutuju i analiziraju raspoloživa finansijska sredstva, kao i njihovu preraspodelu. Na taj način, građanima se dodatno pojašnjava i približava složena finansijska politika zemlje Srbije.

4.2. Dvostruko uvećano vreme posvećeno temi

Rezultati ovogodišnje analize koji se odnose na vreme i broj priloga pokazuju da je budžet zavredeo značajno veću pažnju i dalje najuticajnijeg elektronskog medija. Broj priloga je dvostruko veći u odnosu na prethodni monitoring, odnosno budžet za 2012. godinu je obrađen u 24 priloga više nego 2010/11.godine. Međutim, posmatrano po broju priloga tretman televizija se međusobno razlikuje. RTS je emitovao 18 priloga, koliko su TV Pink i Prva TV zajedno.

Ukupno vreme na četiri televizije je premašilo, više nego dva puta, prošlogodišnjih 47:57 minuta, odnosno bilo je za 50 minuta duže. U odnosu na prošlu godinu i ukupno prosečno trajanje priloga je duže za 9 sekundi ali je u ukupnom vremenu RTS zauzeo skoro polovinu.

Tri komercijalna emitera zajedno su emitovala samo 7 minuta priloga više nego sam RTS. Ovakav rezultat nije iznenađujuć imajući u vidu misiju javnog servisa da društveno relevantnim temama, kakva je i republički budžet, posveti adekvatnu pažnju i tretira je na sveobuhvatan način.

Naše istraživanje je potvrdilo misiju javnog servisa, jer je svake godine, osim prethodne, RTS prednjačio u izveštavanju o javnim finansijama. Prošlogodišnji monitoring je bio izuzetak od pravila. Jedino je budžetu za 2011. godinu RTS posvetio manje vremena u centralnoj informativnoj emisiji, nego komercijalna televizija B92. Time je mišljenje da privatni mediji neguju pre svega populističke sadržaje zamenjeno faktima da B92 kreira sadržaje nalik javnom servisu.

TV	Broj priloga	Ukupno trajanje priloga	Prosečno trajanje priloga
B 92	11	0:23:37	0:02:12
TV Pink	9	0:13:40	0:01:48
Prva TV	9	0:15:20	0:02:08
RTS	18	0:45:47	0:02:52
Ukupno	47	1:38:24	0:02:25

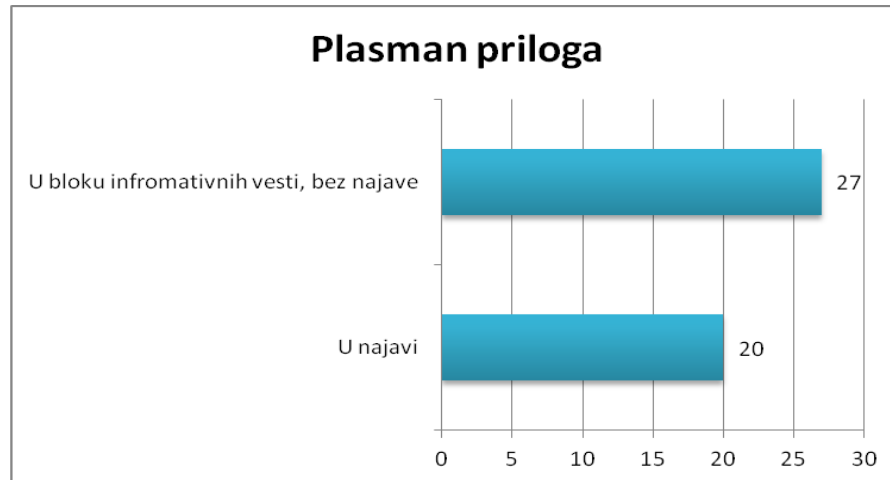
U proseku, na svim televizijama prilog je trajao duže, osim u slučaju TV B92 na kojoj je prosečan prilog posvećen budžetu trajao za 14 sekundi kraće nego prethodne godine. Kao i kod broja emitovanih priloga tako i kod prosečnog trajanja javni servis prednjači za 50 sekundi. Ovako evidentan porast trajanja prosečnog priloga uočen je i kod komercijalne Prve TV za 27 sekundi. Nalaz pokazuje da i komercijalni emiteri u okviru informativnih sadržaja mogu značajno unaprediti tretman tema, koje nisu profitabilne već od opšteg interesa.

Kada je o plasmanu reč, uočljiv je nešto zastupljeniji trend saopštavanja vesti u bloku vesti iz zemlje, bez posebnog akcentovanja teme u generalnoj najavi. Podatak da je takvih priloga bilo 57 odsto, ukazuje na uređivački pristup koji temu budžeta ne percipira kao „headline“.

Od vesti o javnim finansijama, koje su najavljene u fleševima, njih 40 odsto je izdvojilo uredništvo informativne RTS-a u segmentu na početku Dnevnika i time su temu budžeta uvrstili u red najvažnijih događaja. Isti procenat najava su zajedno imale komercijalne

stanice Prva i B92. Takođe, javni servis je jedini tri puta otvorio centralnu informativnu emisiju prilogom o državnom budžetu, što još jednom potvrđuje osnovnu ulogu ovog medija da prevashodno izveštava o tema od javnostog interesa.

Najčešće, vesti o budžetu zauzimaju treću ili četvrtu poziciju (45 odsto) što je još uvek visoka pozicija na medijskoj agendi. Time se pokazuje senzibilitet urednika za jednu od najvažnijih tema za građane Srbije, bez obzira o kom tipu vlasništva medija je reč.

4.3. Izveštaj je dominantan oblik novinarskog izveštavanja

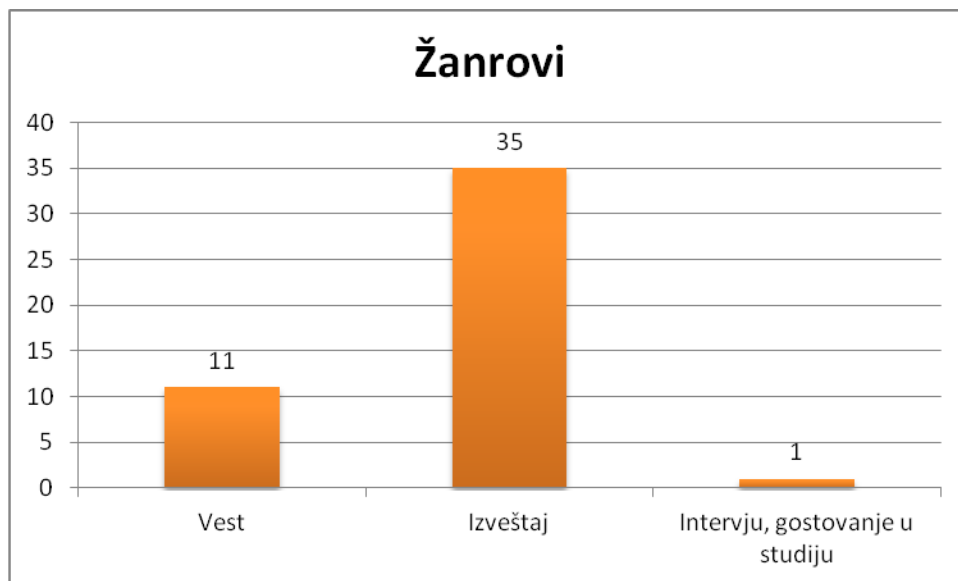
Pored dužine i broja emitovanih priloga, još jedan važan segment u novinarskom izrazu jeste i opredeljivanje za određeni oblik ili formu plasiranja važnih informacija. Primetan je trend uobličavanja sadržaja u formi izveštaja, kao što je bio slučaj i prethodnih godina i to u 77 odsto emitovanih priloga. Uočene su dve podvrste izveštaja: opšte-informativni i analitički. I jedan i drugi tip izveštaja daju dublju interpretaciju događaja, pozivajući se na više relevantnih izvora.

Pozitivan je profesionalan pristup novinara koji su vodili računa da izbor sagovornika iz redova vladajuće koalicije i opozicionih stranaka bude izbalansiran. Kada je reč o najjednostavnijem faktografskom žanru, medijske kuće B92 i Pink su se u jednoj trećini ukupnog broja emitovanih priloga opredelile za formu proširene vesti. U proporciji javnog servisa taj procenat je znatno manji i iznosi svega 17 odsto. Prva televizija je emitovala samo jednu vest od ukupno devet analiziranih priloga.

Dan nakon usvajanja budžeta u Skupštini Srbije, premijer Mirko Cvetković je bio gost drugog Dnevika RTS-a. Ujedno, to je jedini intervju obuhvaćen monitoringom, koji se

fokusirao na budžet, deficit i potencijalne pretnje po državnu kasu. Opređenje javnog servisa za intervju kao formu nije slučajno, s obzirom da je 30. decembar dan kada izmiče kalendarska godina. Gostovanje je dobar povod za rekapitulaciju aktuelnog budžeta i prilika da se građanstvu saopšti kako će zajednički novac biti trošen u narednoj godini, odnosno kakve nas mere štednje očekuju.

Za razliku od prethodne godine, iako je broj priloga i vreme posvećeno temi znatno povećano, došlo je do žanrovske redukcije. Složenije analitičke forme, poput analize i komentara su, u prethodnim godinama monitoringa, bile retke ali prisutne, a ove godine su potpuno izostale. Iz ovog bi se moglo zaključiti da je usvojen trend savremenog žurnalizma, te isčezavanjem komentara redakcija ne iskazuje stav o aktuelnim događajima, već prepušta gledaocima da tumače zbivanja na osnovu čiste faktografije. Nestanak složenih, interpretativnih formi u izveštavanju o budžetu nije opravdan. Ne treba zanemariti da ova tema zahteva dodatno tumačenje, jer same brojke i novčani iznosi koji se odnose na državni suficit i deficit, prosečnom gledaocu ne znače mnogo.

4.4. Izjave su najzastupljenija slika u prilogu o budžetu

Pored odabira forme, jednako je važno iskoristiti mogućnosti najuticajnijeg medija upotrebom adekvatnih vizuelnih elemenata poput grafičkih prikaza. Ni jedna televizija nije iskoristila potencijal grafikona, na osnovu kojih se prijemčivije ilustruju podaci. Na televizijama RTS i B92 primetan je ustaljeni pristup grafičkog prikaza strukture budžeta u brojkama, poput 750 milijardi prihoda, 890 milijardi rashoda i 140 milijardi deficita.

Na ovaj način, apstraktnom ilustracijom građani ne mogu da pojme šta to zapravo za njih znači. Idealno bi bilo da su redakcije ove iznose prikazale u vrednostima koje za građane imaju neko značenje. Pored ovog, primetno je i da su novinari ove ilustracije prepričavali u svojim pratećim tekstovima, umesto da ono što je prikazano na ekranu bude dovoljna poruka ili nosilac informacije. Svega 6 odsto emitovanih priloga je bilo bez ikakve ilustracije dok spiker u studiju saopštava vest.

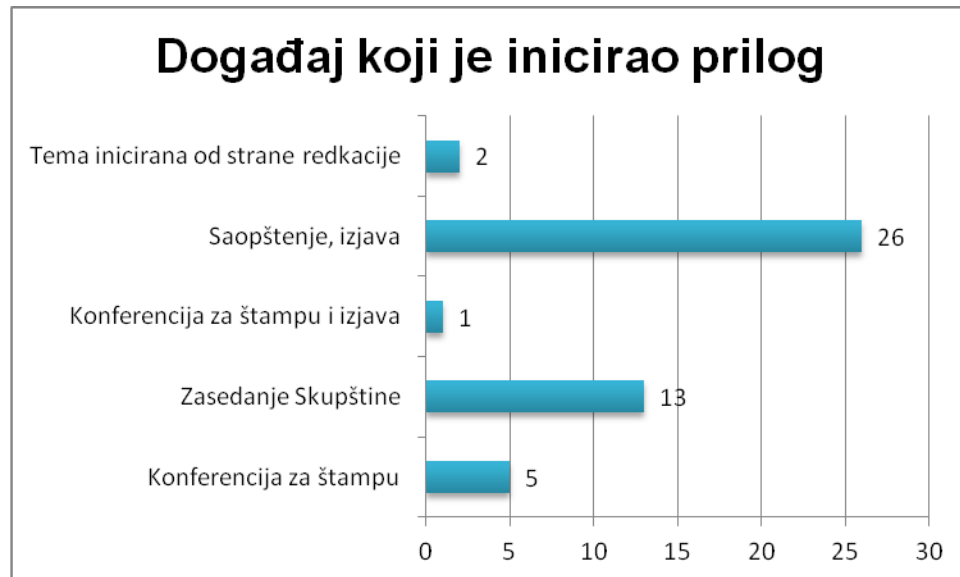
Dinamičnost izveštavanja upotpunjuje i opredeljivanje novinara da se jave sa lica mesta. Stand up pojačava verodostojnost samog saopštavanja i predstavlja samostalni angažman novinara u pristupu temi. Prva televizija je ovu prednost iskoristila u dva priloga, na način da se novinarka uključila sa lica mesta iz drugog studija ove televizije, koji se nalazi neposredno ispred Skupštine, pa se zgrada parlamenta vidi u pozadini. B92 je stand up ispred Skupštine iskoristio kao uvod u sam prilog, dva puta na isti način. Novinarka javnog servisa se javila iz skupštinske sale u trenutku samog usvajanja budžeta, dok se novinarka Pinka javila iz skupštinskog hola.

Izveštavanje o budžetu najčešće je pratila slika sagovornika, kao i prethodne godine. Prosečan prilog domaćih televizija pokazuje da su izjave uglavnom snimane u holu Skupštine i na taj način se ispunjava glavni princip vizuelnog medija da prenosi događaje sa lica mesta. Međutim, ovakav pristup novinara je istovremeno pasivan, jer medij na kom se izveštaj emituje nema ekskluzivnu izjavu sagovornika, već se stiče utisak da je više profesionalaca „snimilo“ video zapis, a da je samo jedan novinar postavljao pitanja. Stoga su razlike u izveštavanju pojedinih televizija gotovo neprimetne.

Vizuelni elementi	Broj priloga
Bez ilustracije (spiker čita vest)	3
Izvori – sagovornici	17
Snimak događaja	9
Stand up – izveštavanje sa lica mesta	6
Arhivki snimci	4
Grafikoni	4

U 10 odsto priloga konferencija za štampu je bila povod za novinarsku priču. Ovaj procenat nije zanemarljiv, ako se ima u vidu da je press konferencija pseudo događaj i da ona zapravo treba da bude samo pokretač neke tema, ali ne i sama tema. U takvom ambijentu novinar treba da stremi informacijama koje nisu zvanično saopštene i unapred osmišljene, već da inicira produbljivanje same teme. Opredeljivanje novinara za izveštavanje sa konferencija ukazuje na pasivan, neangažovan pristup. U svega 4 odsto priloga novinari su

samostalno inicirali temu. Novinari javnog radio-televizijskog servisa i televizije B92 su u dva priloga odstupili od uniformnog načina izveštavanja i napravili priče koje nisu bile emitovane ni u jednom drugom mediju. Više od polovine ukupno emitovanih priloga, preciznije njih 55 odsto podstaknuto je zvaničnim saopštenjima političkih stranaka i institucija, kao i izjavama aktuelnih vladajućih i opozicionih predstavnika.

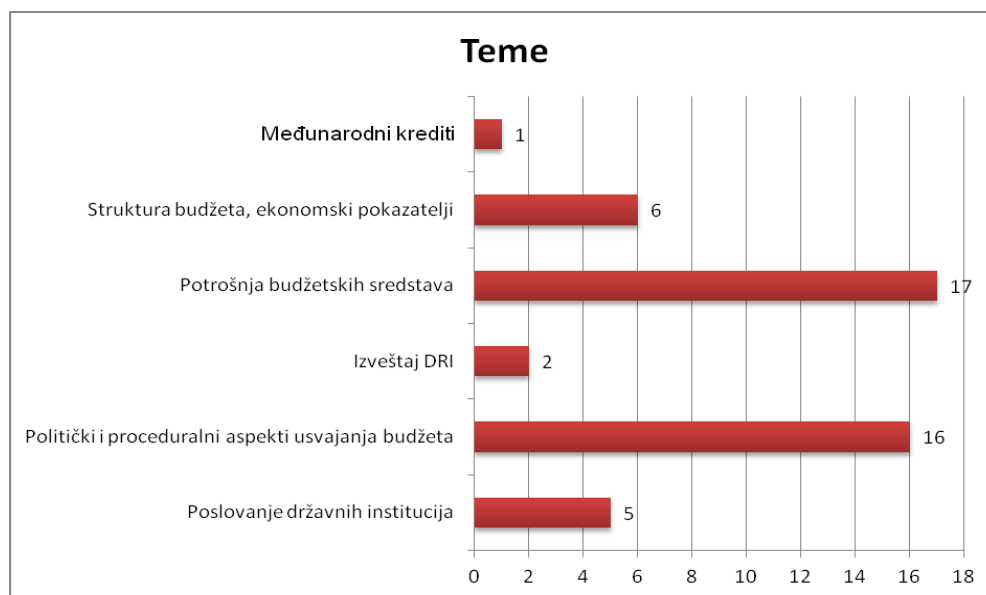

4.5. Najzastupljenija tema: *Potrošnja budžetskih sredstava*

Kada je o tematskom okviru reč primetno je stavljanje političkog aspekta usvajanja budžeta u drugi plan. Prethodnih godina istraživanje je pokazalo da se interpretacija finansijskih mera bazirala na suprotstavljenim mišljenjima političkih aktera i samom činu glasanja, odnosno usvajanja najvažnijeg fiskalnog zakona. Ranije je tema više bila politizovana, dok je sad u okviru ove teme fokus usmeren na proceduralni aspekt usvajanja budžeta i to kod jedne trećine ukupno emitovanih priloga. Po prvi put u četiri godine primat uzima tema *potrošnja budžetskih sredstava*. Mediji su više kritikovali potrošnju, poslovanje javnih preduzeća, malverzacije u vezi sa javnim nabavkama i sl. Konferenciju za štampu državnog revizora ispratili su tri nacionalne televizije (RTS, B92, Pink). Javni servis i televizija Pink su izveštaj revizora tretirali u užem smislu, dok je televizija B92 izjavu revizora stavila u širi kontekst rasprave o budžetu u Skupštini. Ova tema bila je povezana i sa aktuelnim

štrajkom policije. Ministar Dačić je objasnio da nema razloga za protest i da će im plate biti povećane jer su predviđena veća sredstva za tu namenu.

Kritikovano je i otvaranje novih vladinih kancelarija, posebno one za dijalog Beograda i Prištine, za koju je budžetom izdvojeno 24 miliona dinara. Bilo je reči i o predviđenim sredstvima za kapitalne investicije, kao i za dotiranje stambenih kredita budžetom, koje je povećano čak 4 puta u odnosu na prethodnu godinu. Mediji su se bavili sveobuhvatno budžetom sa stanovišta državne fiskalne politike, odnosno javnog duga, bruto nacionalnog društvenog proizvoda, kao i finansijskom stabilnošću zemlje. Kroz temu *poslovanje državnih institucija* kritikuje se nedostatak novca za kapitalne investicije Koridora 10, za pomoć maloj privredi, a izgradnja lokalnih puteva kao što je Koridor 11 nije predviđena budžetom, i ne može se finansirati ni kreditima inostranih investitora, jer ne spadaju u red evropskih puteva.

Pregledom izvora, na koje se televizijske redakcije pozivaju prilikom izveštavanja o najvažnijem ekonomskom dokumentu, jasno se uočava dominantno prisustvo predstavnika političkih partija (42 odsto) što je identično kao i u prethodnim godinama istraživanja. Najčešće su emitovane izjave Jorgovanke Tabaković (SNS), Vlajka Senića (URS), zatim Bojana Đurića iz LDP-a, Slobodana Samardžića iz DSS-a, Aleksandra Martinovića iz SRS-a. U 14 odsto priloga emitovane su izjave predstavnika državnih institucija koje su deo državne uprave, među kojima su predstavnici Narodne banke Srbije, Privredne komore Srbije, Javni putevi Srbije itd.

Premijer Mirko Cvetković se ove godine pojavljuje u 7 odsto priloga manje nego prethodne (11 odsto) što nije zanemarljiv podatak, s obzirom da pored funkcije premijera obavlja i posao ministra finansija. Jednak medijski tretman pripao je i predstavnicima ostalih ministarstava: Ivici Dačiću (ministru policije), Goranu Bogdanoviću (ministru za Kosovo i Metohiju), Oliveru Duliću (ministru za zaštitu životne sredine i prostornog planiranja). Svega 4 odsto objava pripada nezavisnim izvorima iz civilnog sektora, a jednako je zanemarljiva zastupljenost eksperata i privrednika. Redakcije su ovu disproportciju, koja narušava objektivni i balansiran novinarski pristup u obradi teme, učinile manje drastičnom konsultujući više različitih predstavnika političkih partija, neretko i do pet. Međutim, izjave nisu bile izraz samostalnog novinarskog istraživanja, odnosno nisu autentične, što dodatno pojačava utisak o uniformnom načinu plasiranja informacija.

Izvor	Broj priloga
Mirko Cvetković, premijer i ministar finansija	11
Ministarstvo finansija	1
Esperti	1
Civilni sektor	4
Predsednica Skupštine Srbije	1
Ostala ministarstva	11
Predstavnici drugih državnih organa i javnih preduzeća	14
Javno dostupni podaci	3
DRI	3
Predstavnici partija	41
Predstavnici Fiskalnog saveta	4
Privrednici	3

Ukupan broj izvora veći je od ukupnog broja tekstova, jer pojedini tekstovi imaju dva i više izvora

Da zaključimo: **prosečan televizijski prilog** o budžetu, u nacionalnim dnevnicima Srbije emitovan je na trećoj ili četvrtoj poziciji, u bloku informativnih vesti bez izdvajanja u fleševima. Oblik novinarskog izražavanja je izveštaj u trajanju od 2 minuta i 25 sekundi. Dominantni izvori su predstavnici političkih partija snimljeni u republičkom Parlamentu.

Ovogodišnja produkcija informativnih sadržaja nacionalnih televizija u Srbiji ukazuje da je pristup budžetu znatno poboljšana, samom percepcijom uredništva da je ova tema relevantno društveno pitanje. Pored dvostrukog uvećanja ukupnog broja emitovanih priloga i vremena posvećenog najvažnijem finansijskom dokumentu jedne zemlje, uočljiv je ujednačeniji intenzitet izveštavanja. Za razliku od prethodne godine, kada je tema tretirana kao dnevno, aktuelni događaj, sada je najveći broj priloga u jednom danu moguće tumačiti adekvatnim praćenjem sleda događaja. Takođe je pozitivan tematski otklon od partijskih

razmirica oko glasanja i uoči glasanja o budžetu. Ove godine nije tako izražena politizacija teme i prisutan je kritički osvrt novinara televizije prema potrošnji budžetskih sredstava.

5. PREPORUKE

Kvalitet izveštavanja o budžetu evidentno se poboljšava, kako u pogledu mesta i važnosti koje tema zauzima u medijskoj agendi, tako i u pogledu kvaliteta novinarske obrade.

Prvi put, tema je izmeštena iz sfere dnevno-političkih dešavanja i partijskih trgovina, ka pitanjima ekonomije i socijalno-ekonomskog razvoja. Sama debata duže traje, zauzimajući respektabilan prostor u štampanim i u elektronskim medijima. Ovaj trend naročito je vidljiv u TV izveštavanju, gde je vreme posvećeno temi duplo povećano.

Tematski okvir primarno obeležava tema potrošnje budžetskih sredstava, što i ne čudi, s obzirom na kriznu godinu koja je pred nama i opravdana očekivanja građana da se novac iz budžeta što racionalnije rasporedi.

Institucionalni akteri i dalje definišu temu, ali ne tako drastično kao prethodnih godina kada su oni činili preko 90% svih citiranih izvora. Veće učešće eksperata, članova Fiskalnog Saveta, predstavnika nevladinog sektora i DRI, doprinose pluralizmu debate i mogućnosti kritičkog sagledavanja teme.

Preporuke koje slede pokušaj su da se dogradi postojeća dobra praksa, i inspiriše još kreativniji i sveobuhvatniji pristup temi:

- Budžetski rashodi su važna tema, ali jednako su važni i budžetski prihodi. Ova tema je nepravedno zapostavljena i skoro potpuno van razumevanja javnosti.
- Nivo analitičnosti tekstova raste, ali ona ide najviše u pravcu stručne analize makroekonomske situacije. Jednako je važno predstaviti šta budžet znači građanima za njihovu svakodnevicu. U tom smislu, jezik tekstova/priloga, oprema, vizuelizacija cifara, treba da budu maksimalno prilagođeni „običnom“ korisniku informacija.
- Sve podatke je važno kontekstualizovati, budžet nije imun na tekuća društvena i politička dešavanja. Ako je moguće, predvideti buduće trendove, to će pomoći građanima da bolje isplaniraju svoje aktivnosti.
- Iskoristite potencijal medija za edukaciju građana – objasnite im šta je budžet, kako se on predlaže, koji su njegovi najvažniji parametri i koje ekonomske posledice on proizvodi.